

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.06
UDC 378.017.4:378.091.3-051(481)

CIVIC EDUCATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN THE KINGDOM OF NORWAY

Tetiana Zolotarenko

Postgraduate Student of the Department
of Primary Education
and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7533-4676>
e-mail: t.o.zolotarenko@npu.edu.ua

Abstract. *The article analyses the importance of civic education in the professional training of future teachers at the University of Oslo (Norway). The content of the curricula for students studying to become teachers at the Bachelor's and Master's levels, as well as Ph.D. students, is briefly described.*

It has been found that at the University of Oslo, educational programmes for students differ both in terms of the duration of study and further employment opportunities. The educational institution offers a one-year course in practical teacher education (Praktisk-pedagogisk utdanning) (for those who have already obtained a master's degree) and a five-year Lecturer Programme (Lektorprogrammet) to obtain a master's degree and the right to work as a teacher. There are also bachelor's degree programmes (3 years). However, such education does not give the right to teach, but allows for the creation of courses or manuals, work as an administrator in an educational institution, or conduct extracurricular activities. Based on the collected normative source base, conclusions are drawn regarding the implementation of civic education content in educational programmes for future educators.

It is established that since 2023, a new interdisciplinary initiative, UiO: Democracy. Its activities unite four research groups, including: «Science and Democracy», «Voicing Democracy», «The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA): The US, Ireland and Argentina» and «Objections to democracy». Each of the groups is researching a specific problem related to democracy, such as finding connections between democracy and science, exploring democratic motifs in works of various genres from 1750 to the present, analysing opinions on the restriction or expansion of abortion rights, and seeking answers to the following questions: «Is a democratic system necessary at the current stage of society's development?». Experts from different faculties are involved in the work on each issue.

Promising areas for the implementation of Norwegian experience in implementing the content of civic education in the professional training of future primary school teachers in Ukraine are highlighted.

Key words: *civic education, professional training of teachers, the Kingdom of Norway.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.06
УДК 378.017.4:378.091.3-051(481)

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ

Золотаренко Т. О.

аспірантка кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7533-4676>
e-mail: t.o.zolotarenko@npu.edu.ua

Анотація. У статті проаналізовано значення громадянської освіти у фаховій підготовці майбутніх учителів на базі Університету Осло (Королівство Норвегія). Стисло висвітлено зміст навчальних програм для студентів, що опановують професію вчителя за освітніми рівнями «Бакалавр», «Магістр», а також здобувачів наукового ступеня Ph.D.

З'ясовано, що на базі Університету Осло освітні програми для здобувачів освіти різняться як за терміном навчання, так і за подальшими можливостями у працевлаштуванні. Навчальний заклад пропонує і однорічний курс із практичної педагогічної освіти (Praktisk-pedagogisk utdanning) (для тих, хто уже здобув освітній ступінь магістра), і навчання на Лекторській програмі (Lektorprogrammet) упродовж п'яти років для здобуття освітнього ступеня «Магістр» та отримання права працювати вчителем. Функціонують також програми з підготовки бакалаврів (терміном у 3 роки). Однак така освіта не дає права на викладання, натомість дозволяє створювати курси чи посібники, працювати адміністратором у закладі освіти або проводити позашкільні заняття. На основі зібраної нормативної джерельної бази зроблено висновки, щодо реалізації змісту громадянської освіти у освітніх програмах підготовки майбутніх освітян.

Встановлено, що з 2023 року в університеті функціонує нова міждисциплінарна ініціатива – UiO: Democrasu. Її діяльність об'єднує чотири дослідницьких групи, серед яких: «Science and Democracy», «Voicing Democracy», «The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA): The US, Ireland and Argentina» та «Objections to democracy». Кожна з груп займається дослідженням конкретної проблеми пов'язаної з питаннями демократії, як от: пошук зв'язків між демократією та наукою, дослідження демократичних мотивів у різножанрових творах від 1750 року і до цього часу, аналіз думок щодо обмеження чи розширення прав на аборти, а також пошуком відповідей на запитання: «Чи потрібна демократична система на сучасному етапі розвитку суспільства?». До роботи з кожного питання залучені фахівці різних факультетів.

Виокремлено перспективні напрямки упровадження норвезького досвіду з реалізації змісту громадянської освіти у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи в Україні.

Ключові слова: громадянська освіта, фахова підготовка вчителів, Королівство Норвегія.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. Потреба у формуванні активних членів суспільства, здатних усвідомлювати власну ідентичність, з розумінням свого місця, ролі та можливостей у спільноті людей, сприяє зростанню інтересу до громадянської освіти. Різні підходи до її упровадження, а також тривожні дослідження щодо зниження інтересу громадян до політичної картини держави та світу в цілому, вимагають пошуку нових форм та методів упровадження громадянської освіти, що, у свою чергу, слугує поштовхом для вивчення світового досвіду у цьому питанні. Цінним, у становленні активного громадянина, є досвід Королівства Норвегії, адже саме ця держава багато років є лідером у рейтингу найбільш демократичних країн світу.

У зв'язку з актуальністю досліджуваної проблеми **мета статті** – проаналізувати роль громадянської освіти у фаховій підготовці майбутніх учителів у Королівстві Норвегія на прикладі Університету Осло.

Завданнями, на яких ми зосередимо свою дослідницьку увагу, є: аналіз бакалаврських, магістерських та Ph.D програм для педагогів, які пропонує Університет Осло, з метою виявлення складників громадянської освіти; характеристика проєктів пов'язаних із розвитком демократії; виокремлення перспективних напрямків упровадження норвезького досвіду в Україні.

Для реалізації вказаних завдань ми використали низку теоретичних **методів**. Зокрема: аналіз навчальних програм для підготовки педагогів в університеті Осло; порівняння громадянської освіти України та Норвегії; синтез освітніх форм, методів та засобів, які доцільно впровадити у громадянській освіті України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У змісті нормативних документів, зокрема «Концепції громадянської освіти в Україні», мета категорії «громадянська освіта» трактується як, «формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, за налагодження гармонійних стосунків між членами сім'ї, за життя територіальної громади» [1].

Для реалізації першого завдання, нами було обрано один з університетів Королівства Норвегії. Невипадково ним став Університет Осло, адже він найбільший, найстаріший та найпрестижніший університет цієї країни. Станом на сьогодні у цьому закладі освіти працюють вісім факультетів, серед яких: Гуманітарний факультет, Юридичний факультет, Факультет математики та природничих наук, Медичний факультет, Стоматологічний факультет, Факультет суспільних наук, Теологічний факультет та Факультет педагогічних наук. Окрім цього, функціонують Історичний музей, Музей епохи вікінгів та Природничий музей. Для систематизації літературних джерел на базі університету створено Бібліотеку медицини та науки, Гуманітарно-соціальну бібліотеку та Юридичну бібліотеку.

Університет пропонує програми навчання для здобуття бакалаврського, магістерського освітніх рівнів та наукового ступеня Ph.D. Варто зауважити, що навчання за бакалаврською програмою відбувається винятково норвезькою мовою, натомість для магістрів та здобувачів Ph.D викладають англійською.

Для навчання бакалаврів у галузі педагогіки на офіційному сайті університету запропоновано дві освітні програми «Педагогіка (бакалавр)» («Pedagogikk (bachelor)») та «Спеціальна освіта (бакалавр)» («Spesialpedagogikk (bachelor)»). Обидві програми включають у себе денне навчання впродовж трьох років в обсязі 180 кредитів. Од-

нак, ступінь бакалавра педагогіки є більшою мірою теоретичним і дослідницьким. Він не призначений для конкретної професії, такої як вихователь закладу дошкільної освіти чи вчитель початкової школи. Навчання також не забезпечує формування педагогічної компетентності здобувача освіти. Така освіта дає змогу працювати над створенням курсів чи посібників, працювати адміністратором у закладі освіти або викладати позашкільні заняття. Усі, хто хоче стати педагогом-практиком повинні мати магістерський ступінь та завершити курс «Практично-педагогічної освіти» («Praktisk-pedagogisk utdanning»), який складається з 60 кредитів. Для здобувачів, що навчаються за денною формою, тривалість курсу складає один рік, а для тих, хто навчається заочно – півтора роки. У структурі курсу чітко виокремлюється дві частини – «Процес викладання та навчання» («Undervisning og læringsforløp»), а також «Оцінювання та адаптивне навчання» («Vurdering og tilpasset opplæring»). Після завершення першої частини майбутні учителі повинні оволодіти вмінням розмірковувати про професійні питання та вирішувати виробничі завдання, пов'язані з професійною практикою, а також вибудовувати відносини з учнями та батьками чи іншими учасниками освітнього процесу [5]. Друга частина курсу дає змогу сформуванню у студентів професійне ставлення та вміння критично розмірковувати про академічні, професійно-етичні та предметні питання, питання освітньої політики; з великим ступенем незалежності далі розвивати власну фахову компетентність і сприяти розвитку як колег, так і школи; співпрацювати зі всіма учасниками освітнього процесу [6].

Ті, хто успішно завершив «Лекторську програму» («Lektorprogrammet»), також мають змогу працювати на посаді вчителя. Тривалість навчання становить 5 років, а кількість кредитів – 300. За цей період здобувач освіти, відповідно до програми, навчиться: «орієнтуватися в спеціальній літературі, аналізувати та критично ставитися до джерел інформації та існуючих теорій у предметних областях; використовувати спеціалізовану літературу та інші джерела інформації для структурування та формулювання професійних міркувань у різних сферах; виконувати незалежний, професійно значущий дослідницький проєкт під наглядом та відповідно до чинних норм дослідницької етики; застосовувати дослідження та знання, засновані на досвіді, для виявлення та систематичної роботи з базовими навичками, а також для планування та керівництва викладанням у різних сферах навчання, що веде до якісних процесів професійного та соціального навчання; зможе на професійній основі використовувати різноманітні методи роботи, відповідні методи дослідження та працювати над професійним розвитком, щоб диференціювати та адаптувати навчання відповідно до поточної навчальної програми, створити мотивуюче та інклюзивне навчальне середовище; використовувати цифрові інструменти в навчанні, плануванні та спілкуванні, а також спрямовувати молодих людей у їх цифрове повсякденне життя; описувати характеристики компетентності, оцінювати та документувати навчання студентів, давати зворотний зв'язок, що допомагає навчанню, і сприяти тому, щоби студенти могли розмірковувати про власне навчання та власний професійний розвиток; визначити особливі потреби у дітей та молоді, включно з виявленням ознак насильства чи сексуального насильства, на основі професійної оцінки кандидат повинен бути здатним налагодити співпрацю з відповідними міждисциплінарними та міжвідомчими партнерами по співпраці в інтересах дитини» [3]. Лекторська програма включає у себе п'ять напрямів навчання, які, у свою чергу, розгалужуються на курси (табл. 1).

Таблиця 1

**Напрями та курси для навчання майбутніх педагогів
за «Лекторською програмою»**

		Напрями навчання				
		Англійська мова (Engelsk)	Іноземні мови (Fremmedspråk)	Скандинавські мови (Nordisk)	Культурологічні та соціальні дослідження (Kultur- og samfunnsfag)	Наука (Realfag)
Курси, з яких можна обирати, навчаючись за відповідним напрямом	Англійська – Французька (Engelsk – fransk)	Французька – Англійська (Fransk – engelsk)	Скандинавська – Англійська (Nordisk – engelsk)	Історія – Скандинавська (Historie – nordisk)	Математика – Фізика (Matematikk – fysikk)	
	Англійська – Німецька (Engelsk – tysk)	Французька – Скандинавська (Fransk – nordisk)	Скандинавська – Соціальні науки (Nordisk – samfunnsfag)	Історія – Англійська (Historie – engelsk)	Математика – Хімія (Matematikk – kjemi)	
	Англійська – Скандинавські мови (Engelsk – nordisk)	Французька – Суспільствознавство (Fransk – samfunnsfag)	Скандинавська – Історія (Nordisk – historie)	Історія – Французька (Historie – fransk)	Математика – Природничі науки (Matematikk – naturfag)	
	Англійська – Іспанська (Engelsk – spansk)	Французька – Історія (Fransk – historie)	Скандинавська – Релігія та етика (Nordisk – religion og etikk)	Історія – Іспанська (Historie – spansk)	Математика – Географія/Географія (Matematikk – geografi/geofag)	
		Французька – Релігія та етика (Fransk – religion og etikk)	Скандинавська – Французька (Nordisk – fransk)	Історія – Німецька (Historie – tysk)	Хімія – Математика (Kjemi – matematikk)	
		Іспанська – Англійська (Spansk – engelsk)	Скандинавська – Іспанська (Nordisk – spansk)	Релігія та етика – Англійська (Religion og etikk – engelsk)	Хімія – Біологія/Наука (Kjemi – biologi/naturfag)	
		Іспанська – Скандинавська (Spansk – nordisk)	Скандинавська – Німецька (Nordisk – tysk)	Релігія та етика – Скандинавська (Religion og etikk – nordisk)	Фізика – Математика (Fysikk – matematikk)	
		Іспанська – Суспільствознавство (Spansk – samfunnsfag)		Суспільствознавство – Скандинавська (Samfunnsfag – nordisk)	Географія/Географія – Математика (Geografi/geofag – matematikk)	
			Суспільствознавство – Англійська (Samfunnsfag – engelsk)			

Продовження табл. 1

	Іспанська – Історія (Spansk – historie)		Суспільство-знавство – Французька (Samfunnsfag – fransk)	Біологія – Хімія/Наука (Biologi – kjemi/naturfag)
	Іспанська – Релігія та етика (Spansk – religion og etikk)		Суспільство-знавство – Іспанська (Samfunnsfag – spansk)	Біологія/Наука – Математика (Biologi/naturfag – matematikk)
	Німецька – Англійська (Tysk – engelsk)		Суспільство-знавство – Німецька (Samfunnsfag – tysk)	
	Німецька – Скандинавська (Tysk – nordisk)			
	Німецька – Суспільствознавство (Tysk – samfunnsfag)			
	Німецька – Історія (Tysk – historie)			
	Німецька – Релігія і етика (Tysk – religion og etikk)			

Окрім цього, на базі Університету Осло здійснюється підготовка докторів філософії. Навчання на цьому курсі триває 3 роки. Підготовка Ph.D здійснюється у три етапи: навчальна частина, робота над дисертаційним дослідженням та іспит. Навчальна частина складається з обов'язкової та факультативної частини обсягом у 30 кредитів. Обов'язкова частина складається з 20 кредитів і не прив'язана до конкретних курсів, а розподілена між темами: теорія науки (5 кредитів); етика (3 кредити); методологія (10 кредитів). Крім того, усі кандидати повинні брати участь у дослідницькому семінарі (UVs forskningsseminar) (2 кредити) протягом перших двох років курсу навчання. Науково-дослідний семінар забезпечить здобувачам освіти основу для налагодження контактів з академічною спільнотою. Факультативна частина повинна складатися з 10 кредитів. І має на меті забезпечення усіх потреб пов'язаних з дисертаційним дослідженням. Факультативні курси можуть бути проведені за межами факультету чи навіть на базі іншого закладу освіти в Норвегії чи за кордоном. Однак, курси, які вивчаються за межами факультету, повинні бути заздалегідь схвалені у навчальному відділі [2].

Проаналізувавши програми, для підготовки майбутніх учителів в Університеті Осло, ми дійшли висновку, що у них немає конкретних навчальних дисциплін, які би були у назві безпосередньо пов'язані з громадянською освітою та демократією. Однак, їх елементи чітко простежуються в організації освітнього процесу. Зокрема, це вияв-

ляється у можливості вибору навчальних курсів здобувачами освіти, високому рівні довіри та відкритості, командній роботі викладачів та студентів задля досягнення навчальних цілей, відведенні великої кількості годин на реалізацію індивідуальної наукової траєкторії розвитку через практичні заняття та проєктні роботи, а також створення окремих усеуніверситетських довготривалих проєктів на тему демократії.

Водночас, від 2023 року в університеті Осло, під керівництвом професора Торе Рема (Tore Rem), почала функціонувати нова міждисциплінарна ініціатива – «UiO: Democracy» [9]. У її основу покладено діяльність чотирьох дослідницьких груп, серед яких: «Science and Democracy», «Voicing Democracy», «The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA): The US, Ireland and Argentina» та «Objections to democracy» (рис. 1).

«Science and Democracy»

«Voicing Democracy»

«The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA): The US, Ireland and Argentina»

«Objections to democracy»

Рис. 1. Дослідницькі групи міждисциплінарної ініціативи UiO: Democracy

Завдання першої групи, «Science and Democracy», полягає у вивченні сучасного контексту взаємозв'язків між демократією та наукою. До роботи залучені дослідники гуманітарного факультету, факультету соціальних наук та юридичного факультету. Керує проєктом професор Кетрін Холст (Cathrine Holst) [7].

Дослідницька група «Voicing Democracy» має на меті вивчати демократичні мотиви у різножанрових текстах починаючи від 1750 року і дотепер. Учасники групи – це гуманітарний факультет, факультет соціальних наук та юридичний факультет. Керівником проєкту є доцент Ейрік Ватной (Eirik Vatnøy) [10].

Дослідники третьої групи – «The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA): The US, Ireland and Argentina» – аналізують досвід Ірландії,

США та Аргентини у питанні обмеження чи розширення прав на аборти, діяльності масових заходів, що організовані задля підтримки чи протесту переривання вагітності, а також участі держави у цьому питанні. До складу групи входять представники медичного факультету, факультету соціальних наук та факультету гуманітарних наук. Керівник проекту – професор Ейвінд Енгебретсен (Eivind Engebretsen) [8].

Четверта група дослідників «Objections to democracy» займається пошуком відповідей на запитання: «Чи потрібна демократична система на сучасному етапі розвитку суспільства?». Представники факультету соціальних наук та факультету гуманітарних наук мають на меті в історичному контексті проаналізувати заперечення проти демократії. Керівником цього проекту є професор Торе Віг (Tore Wig) [4].

Висновки й перспективи. Норвезький Університет Осло пропонує широкий спектр навчальних програм для майбутніх фахівців у галузі освіти. Майбутні педагоги-практики обов'язково мають мати освітній ступінь магістра. Для цього є можливість навчатися за «Лекторською програмою» упродовж п'яти років, або, уже маючи магістерський ступінь, пройти річну практико орієнтовану програму. Навчання на бакалавраті проводиться винятково норвезькою мовою, натомість магістри та здобувачі Ph.D можуть опанувати програму англійською. У змісті освітніх програм не було виявлено конкретних дисциплін для формування громадянської компетентності, однак сам процес навчання побудований на демократичних засадах. Яскравим проявом ідей громадянської освіти та демократії є міждисциплінарний проєкт «UiO: Democracy», де здійснюється робота над чотирма темами: «Science and Democracy», «Objections to democracy», «The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA)» та «Voicing Democracy».

Цінним для системи підготовки майбутніх учителів в Україні вважаємо досвід упровадження такої ініціативи, як міждисциплінарний усеуніверситетський проєкт «UiO: Democracy». Перспективними вважаємо більш детальні дослідження організації процесу фахової підготовки майбутніх учителів в контексті громадянської освіти в Університеті Осло, а також вивчення досвіду формування громадянської компетентності у здобувачів вищої освіти в інших закладах Королівства Норвегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>
2. Forskerutdanning : ph.d. i utdanningsvitenskapelige fag. URL: <https://www.uv.uio.no/forskning/phd/>
3. Lektorprogrammet (master – 5 år). URL: <https://www.uio.no/studier/program/lektorprogrammet/index.html>
4. Objections to democracy. URL: <http://surl.li/jvvggy>
5. PPU3210 – del 1 av 2 : Undervisning og læringsforløp (30 studiepoeng). URL: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/ils/PPU3210/>
6. PPU3220 – del 2 av 2 : Vurdering og tilpasset opplæring (30 studiepoeng). URL: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/ils/PPU3220/>
7. Science and Democracy. URL: <http://surl.li/jvvggp>
8. The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA). URL: <http://surl.li/jvvgj>
9. UiO: Democracy awards 22 million kroner. URL: <http://surl.li/jvvgb>
10. Voicing Democracy. URL: <http://surl.li/jvvhj>

REFERENCES:

---

1. Kontsepsiia rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini [The concept of civic education development in Ukraine]. (2018). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Forskerutdanning : ph.d. i utdanningsvitenskapelige fag [Research education : Ph.D. in educational science subjects]. Retrieved from: <https://www.uv.uio.no/forskning/phd/> [in Norwegian].
3. Lektorprogrammet (master – 5 år) [Lecturer's program (master's – 5 years)]. Retrieved from: <https://www.uio.no/studier/program/lektorprogrammet/index.html> [in Norwegian].
4. Objections to democracy. Retrieved from: <http://surl.li/jvvgj> [in English].
5. PPU3210 – del 1 av 2 : Undervisning og læringsforløp (30 studiepoeng)/ [PPU3210 – PPU part 1 of 2 : Teaching and learning process]. Retrieved from: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/ils/PPU3210/> [in Norwegian].
6. PPU3220 – del 2 av 2 : Vurdering og tilpasset opplæring (30 studiepoeng). [PPU3220 – PPU part 2 of 2 : Assessment and adapted training]. Retrieved from: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/ils/PPU3220/> [in Norwegian].
7. Science and Democracy. Retrieved from: <http://surl.li/jvvgp> [in English].
8. The Medicalisation of Democratic Rights in the Debate about Abortion (MEDRA). Retrieved from: <http://surl.li/jvvgj> [in English].
9. UiO : Democracy awards 22 million kroner. Retrieved from: <http://surl.li/jvvgb> [in English].
10. Voicing Democracy. Retrieved from: <http://surl.li/jvvhj> [in English].